

PATAKI TIBOR– BÓDI-SCHUBERT ANIKÓ:

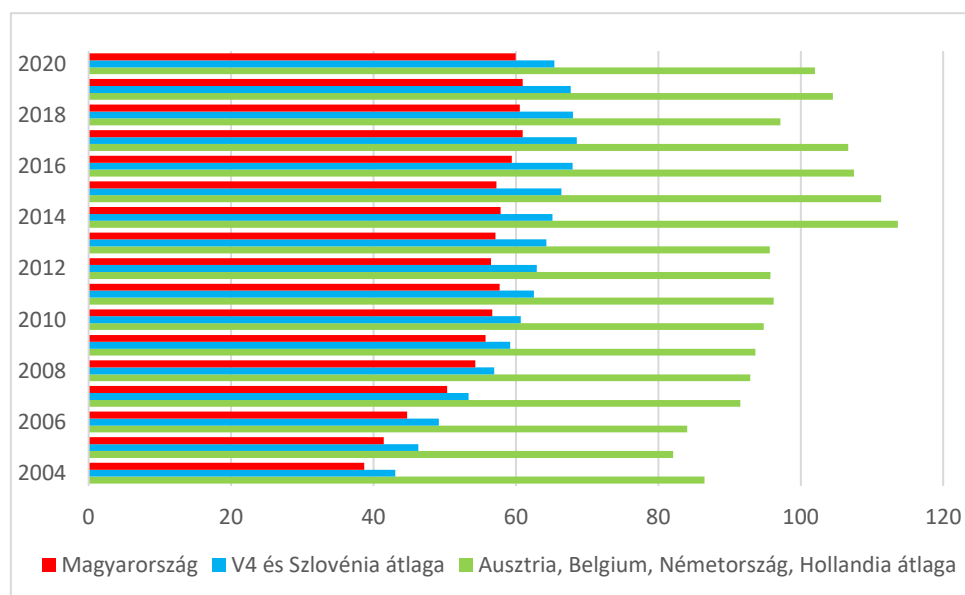
BŐVÜL A HAZAI KÉSZPÉNZES INFRASTRUKTÚRA - MÁR ÉRZÉKELHETŐK AZ MNB EGY ÉVVEL EZELŐTT ÉLETBE LÉPETT SZABÁLYOZÁSÁNAK EREDMÉNYEI

A Covid-19 járvány következményei nemcsak a személyes vásárlást és a készpénzes fizetéseket, hanem a magyar készpénzes infrastruktúrát is kedvezőtlenül érintették. 2019-hez képest 2022. év végére – több mint 400 ATM megszüntetésével – már 4000 alá csökkent a banki üzemeltetésben levő készpénzes automaták száma, és jelentős visszaesés volt tapasztalható a pénztárral rendelkező bankfiókok darabszámában is.

A jegybanki szabályozás szakmai indoka

A forgalomban levő készpénzállomány bővülése ellenére **2020-tól nemzetközi összehasonlításban is jelentősen elmaradt Magyarországon az ATM-ellátottság szintje a hazánkhoz hasonló készpénzhasználati szokásokkal rendelkező, illetve hasonló méretű, vagy fejlettségi szintű országokéhoz viszonyítva.** Jól mutatja ezt a 100 000 felnőtt lakosra jutó ATM-ek darabszáma, amely Magyarországon sokkal alacsonyabb volt, mint néhány hasonló fizetési szokásokkal vagy lakosságszámmal bíró nyugat-európai ország átlaga, de elmaradt a Szlovéniával kiegészített visegrádi országok átlagától is.

100 000 felnőtt lakosra jutó ATM-ek darabszáma (2004-2020)

Forrás: Világbank, 2020

A magyar készpénzes infrastruktúra leterheltsége 2019 óta folyamatosan emelkedett, mivel a növekvő forgalmat egy szűkülő rendszernek kellett kiszolgálnia, ami a hálózat túlfeszítettségéhez vezetett. A túlfeszített infrastruktúra a sokkhatásokkal szemben is kevésbé ellenálló, mint egy optimális kihasználtságú, megfelelő tartalékkal rendelkező hálózat. Ez a hálózati szűkösség különösen hátrányosan érinthet olyan – egyébként is sérülékeny – társadalmi csoportokat, mint az idősek, az alacsony jövedelműek vagy a vármegyeszékhelyektől távol eső településeken élők.

E negatív folyamatok megfékezése, és a lakossági készpénzhez jutás egyenletes biztosítása érdekében jegybanki beavatkozásra volt szükség. 2023. február 1-én lépett hatályba a bankjegyek feldolgozásáról, forgalmazásáról és hamisítás elleni védelméről szóló MNB rendelet (Bankjegyrendelet) módosítása, amelynek új rendelkezései között szerepelt a kereskedelmi bankok által üzemeltetett ATM-ek minimális darabszámára vonatkozó jegybanki elvárások előírása.

A jogszabály a Magyarországon engedéllyel rendelkező kereskedelmi bankokra és fióktelepekre terjed ki. A Bankjegyrendelet a kereskedelmi bankok által üzemeltetendő **ATM-ek darabszámát elsősorban a hitelintézet által kibocsátott, készpénzfunkcióval rendelkező fizetési kártyák mennyisége alapján határozza meg**. A kibocsátott kártyaszám alatt a debit kártyákat és a credit kártyák 0,5-es súllyal csökkentett együttes mennyiségét kell érteni. E mutató alapján négy kategóriát állapított meg az MNB, és ezek mindegyikéhez **három településcsoport (fővárosi kerület, vármegyeszékhely, vármegye egyéb települése)** szerint ír elő elvárt átlagos ATM rendelkezésre állási darabszámot.

A fentiekben túlmenően a Bankjegyrendelet –a kiegyensúlyozott országos területi lefedettség ösztönzése érdekében – arról is rendelkezik, hogy a 600 000 – 1 200 000 darab közötti fizetési kártyát kibocsátó hitelintézeteknek a vármegyeszékhelyeken kívüli városok legalább 65%-ában (214 város), az 1 200 000 darab-nál több fizetési kártyát kibocsátó hitelintézeteknek a vármegyeszékhelyeken kívüli városok 80%-ában (263 város) kell ATM-et üzemeltetniük.

A területi lefedettség mellett **további elvárás, hogy az ATM-ekre eső éves átlagos készpénzfelvételi forgalom, illetve befizetési funkcióval rendelkező ATM-eknél az éves átlagos befizetési forgalom nem haladhatja meg az MNB által megállapított referenciaértékeket**. A referenciaértékek megállapítása az előző év(ek) ATM készpénzfelvételi és -befizetési forgalmának alapul vételével történik, amelyet az MNB háromévente felülvizsgál.

Az ATM-infrastruktúrára vonatkozó rendelkezések bevezetésére több hónapos előkészítés és hatáselemzés után, valamint az érintett hitelintézetekkel több alkalommal lefolytatott konzultációt követően került sor.

A jegybanki beavatkozás hatásai

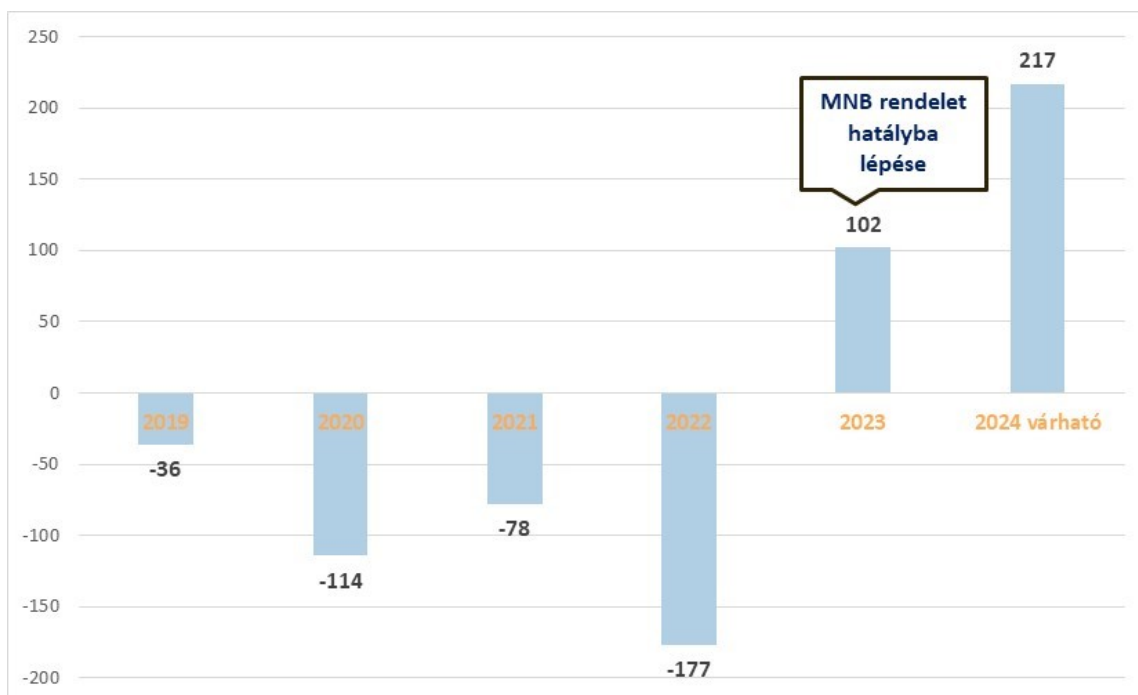
Az egy évvel ezelőtti meghozott jegybanki intézkedés pozitív hatásai már jelenleg is érzékelhetők. A 2023. március 31-i állapothoz képest 2024. február 29-re már 218 darabbal növekedett a kereskedelmi bankok által működtetett ATM-ek száma. E február végi állapot szerint 4910 darab ATM működik az országban, ebből 4160-at üzemeltetnek a kereskedelmi bankok, 756-ot pedig független szolgáltatók. A magyar lakosság jellemzően a hitelintézetek által üzemeltetett ATM-ek szolgáltatásait veszi igénybe.

Az MNB határozatainak alapján 2023-ban elrendelt banki ATM-telepítési tervek várhatóan fokozott dinamikával valósulnak majd meg az idei évben, amelynek köszönhetően 2024 folyamán további

mintegy száz darabbal bővül a magyar ATM-hálózat, s ez a telepítési program a következő évben is folytatódik majd. Az ATM berendezések kihelyezése Budapest külső kerületei mellett főként agglomerációs településeken, vármegyeszékhelyeken, illetve a vármegyék azon nagyobb lélekszámú településein történik, amelyek helyi közigazgatási, közlekedési csomópontként is szolgálnak.

A bővítési folyamattal párhuzamosan azt is megfigyelhetjük, hogy nemcsak gyarapszik az ATM-ek száma, hanem egyre korszerűbbek is lesznek a berendezések. Ma már több mint 900 ATM-en keresztül készpénzbefizetést is végrehajthatnak az ügyfelek, és egyre több automata esetén van lehetőség címletválasztásra, de akár közüzemi számlák befizetésére is.

Kereskedelmi bankok által üzemeltetett ATM-ek számának változása 2019-2024 között (darab)

Az MNB továbbra is figyelemmel kíséri a hazai készpénzes infrastruktúra alakulását

Az MNB folyamatosan nyomon követi a hazai készpénzes infrastruktúrában zajló változásokat. Mivel az ATM hálózat előzőek szerinti fejlődése mellett kedvezőtlen tendenciaként jelentkezett a bankfiókokban végezhető készpénzes műveletek körének jelentős korlátozása, a jegybank további, szintén a fogyasztók érdekeit védő intézkedéseket hozott. **2024. február 27-én lépett hatályba az a rendeletmódosítás, amely kötelezi a kereskedelmi bankokat arra, hogy csak abban az esetben szüntethetik meg a pénztárait, ha forgalmuk tartósan csökkenő és az ott végzett készpénzes műveletek gépekre átirányíthatók.** Emellett, ha a pénztári forgalom tranzakciószáma a bankok által alkalmazott – pl. rendelkezésreállási vagy nyitvatartási - korlátozások következtében 30%-ot elérő mértékben csökken, úgy legalább egy bankjegy ki- és befizetésre is alkalmas automatát szükséges

a hitelintézeteknek az adott településen üzembe helyezni, amennyiben pedig készpénzmentessé alakítaná egy bank a fiókját, úgy 2 darab ki-és befizetésre is alkalmas ATM telepítésére kötelezett.

A bemutatott jogszabályi környezet megteremtésével az MNB szabályozási célja az, hogy a hazai készpénzforgalmi infrastrukturális hálózat kialakítása, fenntartása és működtetése során az üzemeltetők üzletpolitikai, költséghatékonysági megfontolásai mellett az ellátásbiztonság, valamint a „fair” lakossági készpénzhez jutás lehetőségének szempontjai egyaránt érvényesüljenek. Ezáltal a társadalmi költségek allokációja szempontjából igazságosabb, továbbá az ellátásbiztonság szempontjából robusztus országos készpénzhálózat alakuljon ki.

A Magyar Nemzeti Bank elkötelezett a hazai az elektronikus fizetési infrastruktúra fejlesztése mellett, ugyanakkor azt is kiemelten fontosnak tartja, hogy azok az állampolgárok, akik valamilyen ok miatt készpénzben kívánnak fizetni, nehézségek nélkül, gördülékenyen hozzájuthassanak a számukra szükséges készpénzmennyiséghez.

„Szerkesztett formában megjelent a Portfolio.hu oldalon 2024. március 27-én.”